Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

Сялянская Праўда

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Цана асобнага нумару 20 грош.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12, m. 6).

Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **2 зл.** Для заграніцы ўдвая даражэй.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 грош., за радок пэтыту ў 1 шп.

№ 18. Вільня, Нядзеля, 9-га лістапада 1924 г. Год I.

У гэтым нумары 6 страніц.

Творчае змаганьне.

Ня гледзячы на ўсю нікчэмнасьць тых уступак, якія нашы паслы ў Сойме вырвалі ў польскага ўраду ў пастаці „языковых законаў“, народ наш ждаў, што з 1 кастрычніка гэтага году справа беларускае школы скранецца з мёртвага пункту.

Пустыя лятуценьні! „Языковыя“ законы так мусіць і названы затым, што яны істнуюць „на языку“, але не на дзеле....

Мы ўжо пазнаёмілі нашых чытачоў з знамянітым „віленскім экспозэ“ міністра асьветы-Міклашэвскага, які заявіў, што 1924—25 школьны год не пабачыць ніводнае ўрадавае беларускае школы, бо гэта мае быць толькі „падгатаваўчы“ год.

Калі нават і так, дык мо‘ хто падумае, што ўрад падгатаўляе прынамся да наступнага году кадры вучыцялёў для беларускіх школ, што арганізуе нейкія курсы, ці вучыцельскую сэмінарыю для іх?

Ды нічога падобнага! Урад ня толькі сам не „падгатаўляе“ вучыцялёў для беларускіх школ, але дагэтуль не дае дазволу на адкрыцьце гэткіх курсаў Цантральнай Беларускай Школьнай Радзе, і ў будучым 1925—26 школьным годзе ізноў ня будзе ўрадавае беларускае школы, бо... няма „выкваліфікаваных“ вучыцялёў!

Лоўкая „работа“,—праўда?

Ды гэта ня ўсё. З парляманцкіх кругоў нас паведамляюць, што, па загаду міністэрства асьветы, паны куратары школьных акругоў разаслалі школьным інспэктарам цыркуляр, у якім гаворыцца, каб у сёлетнім школьным годзе не адчынялі *ніякіх новых школ, а істнуючыя, калі ў іх мала вучняў, ліквідавалі*—дзеля „ашчаднасьці“....

Цыркуляр гэты меціме вялікую вагу, асабліва ў Заходняй Беларусі, у адносінах да прадбачанага ў „языковых“ законах пераробляньня істнуючых у нас польскіх урадавых школ на беларускія ці хаця-бы двуязычныя—польска-беларускія. Бо-ж, калі польскія школы ў нас пустуюць, і народ згаджаецца пасылаць у іх дзяцей толькі тады, калі ў іх завядуць навуку пабеларуску,—дык школьныя інспэктары, як паслухмяныя ўрадоўцы, хутчэй гэныя школы пазачыняюць зусім (зашто ім пан міністар асьветы, ведама, толькі падзякуе!), чым пераробяць іх на двуязычныя ці на беларускія. Да таго-ж, як відаць з цэлага раду друкаваных у нас карэспандэнцыяў, паліцыя тэрорызуе сялян і гмінную ўладу, нават, за ўкладаньне прыгавораў аб беларускіх школах, пагражаючы карамі за самае *жаданьне* таго, што дазволена законам....

І народ усё больш пачынае лічыць *толькі на свае сілы.* Беларускае насяленьне адчыняе свае прыватныя беларускія школы, на свой кошт утрымлівае вучыцялёў, выпісывае кніжкі для навукі—ведама, беларускія.

Але разам з тым у беларускай масе ўзмацоўваецца перакананьне, што Польская дзяржава, якая бярэ ў беларусаў і маемасьць іх і жыцьцё (рэкрутаў) на роўных правох з польскім насяленьнем, забывае аб гэтай „роўнасьці“ ў той мамэнт, як трэба нашаму народу даць тое, што яму забясьпечана і польскімі-ж законамі, і міжнародавымі міравымі трактатамі....

І гэта адносіцца ня толькі да школьнае справы. Польская ўлада, стануўшы на грунце зьліцьця беларускае тэрыторыі з этнаграфічна польскімі землямі, праводзіць палітыку крайняга цэнтралізму, які робіць жыцьцё Заходняе Беларусі прост *несьцярпімым*. Сцьвярджаюць гэта ня толькі беларусы, ня толькі тутэйшыя палякі—„краёўцы“: аб гэтым сьведчаць прадстаўнікі самае-ж польскае ўлады! Нават нова-назначаны наваградзкі генарал-ваявода Янушайтіс заявіў супрацоўніку „Kur. Wil.“, што аднэй з галоўных прычын, якія вытвараюць на „Крэсах“ сучаснае „фатальнае“ і „трывожнае“ палажэньне, зьяўляецца „нячуваная супярэчнасьць з жыцьцём“ польскіх законаў, асабліва-ж інструкцыяў да іх, якія *„абсалютна ня лічацца з тамтэйшымі патрэбамі і жыцьцёвымі варункамі“*. А ці-ж не найвялікшай анómаліяй, ці не найбольш ненармальным зьявішчам у Заходняй Беларусі трэба лічыць *польскую школу для беларускіх дзяцей*?!

Беларусы павінны змагацца з гэтымі ненармальнасьцямі ня толькі дарогай пратэстаў і крытыкі з соймавае трыбуны. Нашае змаганьне павінна быць перш за ўсё *творчым*: тое, чаго, ня гледзячы на нашае правы, польская дзяржава нам не дае, мы павінны самі тварыць для сябе.

На гэту дарогу наш народ ужо і ўвайшоў.

Як даюць беларусам родную школу.

У Палескім ваяводзтве ад пачатку істнаваньня польскае ўлады аж да апошняга часу нельга было й думаць аб адчыненьні беларускае школы. Пан Куратар Вольбэк усімі магчымымі спосабамі стараўся перш-на-перш задушыць тое, што нейк вырывалася з-пад яго вока,як гэта было з Нясьвіжскаю гімназіяй; а там, дзе толькі пачыналі думаць аб адчыненьні беларускае школы,— там чыста паліцэйскімі спосабамі „ліквідаваў“ гэта. У прыпадках, калі ўжо ніяк нельга было, захоўваючы хоць прымітыўную прызвайтасьць, адмовіць у адчыненьні школы, дык найлягчэйшым выхадам было зрабіць кандыдатаў на вучыцялеў, або кіраўніка „ворагам паньствовасьці польскай“. Апошні мэтад і быў пушчаны ў ход цяпер, калі не ўдалося інакш перашкодзіць адчыненьню беларускае гімназіі ў Клецку.

Не „варожы“ дагэтуль да Польшчы концэсіянэр Шнаркевіч неўспадзеўкі зрабіўся „варожым“ і на падставе гэтага канцэсіі даць нельга... У адносінах-жа да кіраўніка гэтае гімназіі, п. Бараноўскага, якога, відаць, нельга было зробіць„неблаганадзежным“, надта скрыта падвялі другую „міну“—запрапанавалі яму ўрадавую пасаду,—бязумоўна, на нейкі час, бо каб толькі гэткім шляхам у гэты мамэнт зьліквідаваць беларускую гімназію!

„Апеку“ такую п. Вольбэка мы, беларусы, адчувалі надта добра, але думалі, што ад 1 кастрычніка ўсё-ж павінна быць нейкая палёгка.

Яшчэ ўлетку пачалі сяляне прыгатаўляцца да свае роднае школы на ўсім Палесьсі, а найбольш чакаў гэтага Пружанскі павет.

Пачалі зьбірацца сяляне на сходы ды гутарыць, як цяпер пабудаваць сваю школу. Інструкцыя Школьнае Рады надта памагла вёсцы, бо ня трэба было шукаць пісароў, каб улажылі заяву.

Першай вёскай, якая настанавіла прасіць у Пружанскага Школьнага Інспэктара свае роднае беларускае школы, была в. Шэні, тэй жа гміны. Прыгавор гэтае вёскі запісалі нават у кнігу гмінных прыгавораў ды думалі, што ўсё ўжо будзе добра. Але адміністрацыя Пружанскага павету ў асобах п. старасты Ноэля і школьнага інспэктара п. Аляхоўскага зрабіла такі гармідар, што стэрарызавала ўвесь павет:

Перш-на-перш быў **звольнены войт** Шэнёўскае гміны, нейкі Станкевіч, а на яго мейсца назначаны вядомы злодзей Шышка (быў асуджаны на 3 м. турмы). **Каманданта паліцыі**, у прысутнасьці якога Шэнёўская гміна зрабіла такі прыгавор, **перавялі стуль**, а **сэкрэтару грозяць рэдукцыяй.** Ад гэтага й пачалося па ўсім павеце.

Стараста супольна з інспэктарам Аляхоўскім разьяжджаюць па гмінах ды **грозяць войтам, што за пасьведчаньне прыгавораў на беларускія школы іх чакае цяжкая кара.**

Да 25 кастрычніка прыгаворы на адчыненьне беларускае школы напісалі наступныя вёскі: Шэні, Стараволя, Дабучын, Арабнікі, Кацёлкі, Ліпава, Аранчыцы, Бакуны, Руднікі, Якавічы, Чахец і інш.

Школьны інспэктар і ягоная канцэлярыя заяваў ня прыймаюць, а ўпрадстаўніка в. Бакунаў, пагразіўшы турмою, інспэктар вырваў з рук заяву аб адчыненьні бел. школы ды кінуў пад ногі. Цяпер сяляне пасылаюць свае прыгаворы школьнаму інспэктару праз пошту, сьведчучы іх солтысам.

У Стараволі п. Аляхоўскі, прыехаўшы з паліцыяй, шукаў усё ініцыятараў. Зроблена было некалькі вобыскаў, але нават інструкцыі Школьнай Рады, як адчыняць школы, не знайшлі. Запужаўшы турмою ды штрафамі, загадалі вучыцелю паляку бываць на ўсіх сходах і неадкладна паведамляць уладу, калі ўзьнімецца справа аб беларускай школе.

Так праводзяцца на Палесьсі, а, асабліва у Пружаншчыне, „языковыя“ ўставы! Мо‘б нашыя паслы зацікавіліся гэтымі справамі, ды далі раду, што рабіць.

Пружанец.

Увага нашым каапэратарам.

Агульны зьезд паўнамоцнікаў каапэратываў, якія належаць да Віленскага Саюзу, адбудзецца **29 гэтага лістапада.**

Толькі тры тыдні маем часу дзеля таго, каб згаварыцца, каго слаць у Вільню ад нашых вясковых каапэратываў. Дый ня толькі **каго**, а і **сколькі** дэлегатаў паслаць на гэты зьезд.

Мы зварачаем увагу нашых вяскоўцаў іменна на **лічбу дэлегатаў**. І вось дзеля чаго.

Кожын каапэратыў пасылае гэтулькі дэлегатаў, сколькі на яго выпадае ў залежнасьці ад лічбы сяброў. У паведамленьнях Управы Саюзу заўсёды паказана, сколькі паўнамоцнікаў даны каапэратыў **мае права** паслаць.

На жаль, пры вырашэньні пытаньня, ці скарыстаць у поўнай меры з гэтага права, ці паслаць толькі аднаго дэлегата, нашы вяскоўцы ахватней затрымліваюцца на тым, каб слаць **толькі аднаго**: усё роўна, раскажа, што там дзеялася, дый там зробіць справаздачу аб сваім каапэратыве, — за тое **менш грошы выйдзе**!

Ой, людзі, людзі! Гэтая ашчаднасьць тут ня толькі ня выходзе на дабро вам, але можа загубіць усю справу народнае каапэрацыі, ды адрыгнецца вам пасьля ў некалькі разоў...

На гэтым імкненьні да ашчаднасьці, хоць тут яна зусім не на мейсцы, на апошнім зьезьдзе правялі сваю кампанію польскія палітыканы, якія стараюцца абярнуць справу народнае самапомачы ў новы спосаб апалячываньня беларусаў. Як-жа гэта?—А вось як.

Сябры Управы — палякі перад зьездам вялі агітацыю сярод вяскоўцаў, каб не насылалі больш, чым па адным дэлегаце. Тлумачылі гэта іменна патрэбай зьберагчы тыя грошы, якія прыйшлосябы аддаць, пасылаючы 2—3 паўнамоцнікаў. І нашы даверчывыя беларусы, паверыўшы гэтым тлумачэньням дый без таго шкадуючы грамадзкіх грошы, ехалі ў Вільню ў адзіночку.—Але тыя самыя людзі, якія агітавалі за гэта **сярод беларусаў**,— у Вільні, дзе каапэратывы пераважна **польскія**, адначасна казалі нешта другое: яны клікалі тут усіх, каб дэлегавалі чым больш паўнамоцнікаў, ды каб гэтак узмацавалі на зьезьдзе **польскую сілу.**

Вынік гэтае „падвойнае бухгальтэрыі“ нам вядомы: на выбарах Управы **палякі пераважылі** і, хаця перш умовіліся даць мейсца ў Управе аднаму беларусу, ды пры галасаваньні **закідалі чарнякамі ўсіх беларускіх кандыдатаў і гэтак захапілі Саюз у свае рукі!**

І цяпер беларускія каапэратары, шкадаваўшыя грошы на пасылку больш дэлегатаў у Вільню, сваімі адлічкамі ў Саюз утрымліваюць **польскую Управу**, якая падае Саюзу нацыянальна поль-

скі характар (хоць беларусы тут прадстаўляюць абсалютную большасьць!), заводзе ўсюды польскую мову і гэтак працуе зя гэтулькі дзеля карысьці нашага сялянскага народу, скольки **для „польскае справы“**.

Каапэратыўных працаўнікоў-беларусаў польская Управа стараецца або звальняць, або адсоўваць на горшыя становішчы і не даваць ім стыкацца з беларускай масай. „Праўдзівымі“ каапэратарамі, бачыце, могуць быць толькі палякі, якія **да беларускага народу зварачаюцца папольску.** А тыя беларускія каапэратыўныя дзеячы, якія, шануючы свой родны народ, прамаўляюць да яго ў беларускай мове,—гэта, бачыце, „нацыяналісты“, а ня шчырыя каапэратары!

Вось-жа нам, беларусам, трэба бараніцца ад наскокаў на каапэрацыю польскага нацыяналізму, які крывадушна апранаецца ў плашч „чыстае каапэрацыі“, укрываючы пад ім свае захватніцкія апэтыты на беларусаў. Нам трэба, каб Саюз служыў нашай карысьці, нашым патрэбам і інтарэсам. І дзеля гэтага мы **не павінны шкадаваць грошы на пасылку поўнае лічбы дэлегатаў**, бо йначай некалькі мястовых польскіх каапэратываў ізноў пераважаць і **замацуюць уладу над намі польска-панскае Управы.**

Вясковыя каапэратары-беларусы! Зразумейце, што зьбераженыя ад пасылкі дэлегатаў грошы вы ўсё роўна аддасьцё Саюзу пад другім відам, толькі пойдуць яны ўжо не на вашу карысьць, а на ўзмацаваньне над вамі ўлады польскага панства!

Шліце на зьезд столькі паўнамоцнікаў, скольки маеце права! **І. М.**

На „лунінецкім“ працэсе.

Запраўды, часамі і—міністры кажуць праўду!..

Мы добра памятаем, як міністар ун. спраў п. Гюбнэр перасьцерагаў нас усіх у гутарцы з супрацоўнікам „Kur. Polsk.“, **каб ня верылі даняісеньням паліцыі** аб тым, быццам яна злавіла лунінецкіх ці якіх іншых „бандытаў“... Мы ведаем і той пададзены ў нас артыкул „Robotnika“, у якім была раскрыта „тайна трагэдыі крэсавага насяленьня“—а, паміж іншым, і той няхітры сакрэт, ці спосаб, як „бандыты“ неяк — „дзеля Варшавы — аказываюцца „спайманымі“ і „апазнанымі“ і г. д...

„Пасьля — кароткая сьледзтва, даразны суд і—канцы ў ваду“...

Бязсумліўна, гэтак бывала, напэўна, й ня раз...

Але вось на галосным працэсе лунінецкіх „бандытаў“ **аказалася** ня ўсё так, як павінна быць, паводле паданага ў „Rob.“ „мэтаду“.

Паліцэйска-пракурорскі „сакрэт“ выкрыўся на судзе ў Пінску. Выкрыўся з такім скандалам, які павінен ужо ўсім аканчальна расчыніць вочы на тое, што робіцца на „Крэсах“, у зьвязку з „бандытызмам“...

Як пахвалялася паліцыя ў сваіх рапартах аб пагоні за „бандытамі“, штось каля 60 сяброў лунінецкай „банды“ было злоўлена адважнымі і спраўнымі паліцэйскімі агентамі. З гэтае капы людзей, што, здаецца, сядзяць і па сёньняшні дзень у вастрогах сьпярша 16, пасьля 11, а ўрэшце толькі пяцера „бандытаў“—ужо зусім „апазнаных“, як забойцы некалькіх асоб, аграбіўшых цягнік і г. далей,—былі аддадзены пад даразны суд.

Мы чулі і чыталі ў часе гэтага працэсу, што пісалася пра судовае сьледзтва. — Усё йшло, як па маслу. — Вось адрывак з газэтных рэляцыяў, падаваных у Пінску — з „wiarodajnych“ кругоў: „Асабліва цяжкія для абвінянага Курыловіча паказаньні далі паліцыянты Рындак і Кутшэба“...

Мы чакалі ўсяго таго, што прарочыў „Robotnik“: „Даразны суд і—канцы ў ваду“...

Аж замест гэтага — сэнсацыя і рад нячуваных скандалаў!

З пяцёх „найцяжэй“ абвінавачаных „бандытаў“ два (Курыловіч і Фоц) судом апраўданы! Трох другіх (—Нарывончык, Клюк і Ляшчук) — перададзены звычайнаму суду...

Але на гэтым не канец.

Выкрылася, што сьледзтва, якое па закону ня можа „у трыбе даразным“ — цягнуцца больш 2 тыдняў (бо ў „даразным парадку“ разьбіраюцца зусім ясныя і бязспрэчныя справы), тут цягнулася трохі больш... Але „каб фармальна не нарушаць закона“, у пратаколах сьледзтва былі зроблены „падпраўкі“.

Выкрылася і нешта яшчэ цікаўнейшае.—Судзілі „бандыта“, паміж іншым, і **за забойства.** У абвінаваўчым акце многа гаварылася аб забойстве нейкага Старобінскага. Пракурор падтрымліваў абвіненьне... І вось, раптам адзін з абаронцаў зварачаецца да суда з просьбай дапусьціць, як сьведку,... гэтага самага „забітага“ Старобінскага, які тут-жа сядзіць у суседнім пакоі...

З Сойму.

Далейшая дыскусія.

П. Панятоўскі (Wyzwolenie) слушна даводзіў, што ўсе абаронцы прэм. Грабскага, выхваляючы яго валютную рэформу, карысьцяй ад гэтае рэформы закрываюць усё тое благое, што пагражае краю ў іншых галінах жыцьця насяленьня. Грошы—моцныя і сталыя, але народ, працоўныя масы—зруйнаваны, дзеля таго і прамысловасьць, ня маючы ўнутранага спажыўца, гібеець. Урад, ціснучы падаткамі насяленьне, **шкадуе толькі абшарнікаў**, робячы ім адным палёгкі, у запраўднасьці здымаючыя з іх падаткавую павіннасьць. Адначасна ўрад не дае ходу тэй зямельнай рэформе, якая ўжо, быццам, вырашана законадаўчымі ўстановамі Польшчы.

Што датычыць адміністрацыі, дык, ня гледзячы на пацяшаньне прэм'ера, трэба прызнаць, што стан і склад яе на „Крэсах“ такі, што ўжо ўсе прызнаюць пагрозу **ўтраты гэтых тэрыторыяў** — і ня ў нейкай далёкай будучыні, але ў **беспасярэдня бліжэйшыя часы...** крэсы трактуюцца, як **чысты пасыў У бюджэце**, як толькі **цяжар для скарбу**, як край, напалову ўжо страчаны, у які, дзеля гэтага, папросту ня варта ўкладаць дзяржаўных капіталаў на карысьць і папраўу быту яго насяленьня. Цяпер урад аддаў гаспадараваньне на гэтай тэрыторыі ў рукі войска!.. Дык ведама-ж, што вайсковае панаваньне заўсёды было і ёсьць радам гвалтаў, самаволі і бяспраўя!.. З усяго ўраду найвялікшую адказнасьць за гэта нясе той, хто запраўды можа быць названы „надміністрам“ (ген. Сікорскі!), у руках якога міністар унутр. спраў, а можа і іншыя,—простыя прылады.

Самаўрад наш—адна мана. Усё і ўсюды — паліцыя! Паліцыя б'е катуе,—гэта ўжо яе сталы мэтад у Польшчы, а перад усім на „Крэсах“. Выхад з палажэньня—толькі ў запраўдным самаўрадзе мяйсцовага насяленьня, у пэўнай **аўтаноміі**.

Суд у Польшчы траціць веру насяленьня. Міністар асьветы—ўжо слаўны ў Польшчы, як „усьмірыцель высілкаў Польшчы ў галіне асьветы“. Яму не павінна быць месца ў урадзе.

Далей аратар дзівіцца, як гэта прэм'ер і ўвесь габінэт церпіць тую ролю, якую адыгрывае мін. вайны, Сікорскі, які, будучы фактычна ў краі і міністрам унутраных спраў, у Парыжу працуе і робіць дэкларацыі, як міністар загр. спраў, а разам узяўшы, выразна працуе як заграніцай таксама і ў Сойме, на тое, каб скінуць Грабскага і самаму стацца прэм'ерам.

Канчаючы прамову, аратар „Wyzwolenia“ дамагаецца роспуску гэтага Сойму і новых выбараў, а пакуль што адстаўкі нягодных міністраў.

Пас. Міхальскі (нацыяналіст) дае надзвычайна цікавую крытыку фінансава-эканамічнай палітыкі ўраду (ён-жа—былы міністар). Аратар вельмі пэсымістычна глядзіць на фінансава-эканамічны стан Польшчы. Адзіная „пазіцыя“ ў бюджэце, якая апраўдае, нават далёка перавысіць, спадзяваньні „прэлімінару“, гэта стацьця караў і штрафаў за прасрочку падаткавых аплат. Што датычыць надзвычайных даходаў, дык тое, што ўзята ў 1924 г., ужо ня можа быць узята у 1925 г. **Усяго недабору будзе не прадугледжана бюджэтам**, фактычна, будзе **ня менш 27 міл. злотых.**

Прамоўца тлумачыць, чаму мы маем добрыя дзеля заграні́чнага рынку грошы, а ўнутры краю — цяжкі крызіс.

Скандал у Сойме.

Пас. Рабскі (правы) напісаў проці „вызваленцаў“ абражаючую стацьцю. За гэта „вызваленец“ пас. Медзіньскі напаў на „калегу“ Рабскага ў памяшчэньні Сойму. Узьнялася бойка. Прысутныя другія паслы разьнялі біўшыхся. Паслы частавалі сябе ўзаемна такімі „камплімэнтамі“, як „szubrawcy“ і „kanalje“.

У ўкраінскім клюбе.

З агульна-украінскага пасольскага клюбу выступіў былы старшыня яго, дэпутат Антон Васыньчук, не згаджаючыся з тактыкай клюбу ў Сойме.

Сэнат.

Экспозэ прэм'ера.

У сваім экспозэ ў Сэнаце прэм. Грабскі перад усім стараўся адкінуць найцяжэйшыя закіды першых прамоўцаў у Сойме—Гломбіньскага і Жулавскага.

Закід нерэальнасьці бюджэту прэм. назваў непаважным і несправядлівым. Прэм'ер верыць, што падаткі будуць спагнаны ў сваім часе поўнасьцю. Вельмі цікавым было ў гэтым адказе прэм. на эндэцкую крытыку заяўленьне аб **няўдзячнасьці**, якім прасякнута ўся прамова прэм'ера. Прэм'ер прызнаўся, што „здаваляў дамаганьні“ няўдзячных эндэкаў. Дык нявартa гэтага рабіць, бо „што зробіш сёньня, заўтра забываецца“. Дзеля гэтага „няўдзячнае заданьне быць на чале непарляманцкага ўраду“.

Пасьля гэтай заявы больш зразумелай робіцца ўся тая абраза, якую адчуў прэм' Грабскі ў крытыцы эндэкаў, а таксама і тое мейсца ў „дэклярацыі“, у якім прэм'ер скардзіўся, што „партыі абсядаюць урад, **прымушаючы яго да ўступак на ўсе бакі, а адначасна абцяжаючы яго найцяжэйшымі закідамі**“.

Вось — калі-б, „вымусіўшы ўступкі“, пачулі-б удзячнасьць і адпаведна „падтрымлівалі“, тады—іншая рэч... А так — што ні рабі для іх, гэтым акулам усё мала,—ды яшчэ й лаюцца.

Пасьля гэтай палемікі з „няўдзячнымі“ прэм. у 2-х пунктах гэтак фармулюе праграму свайго ўраду.

1. Утрымаць усімі мерамі валюту—проці напору эканамічнага крызісу;

2. Стварыць такую атмасфэру даверыя да Польшчы заграніцай, якая-б уратавала-бы Польшчу ад узьнімаючаеся ў апошнія часы для яе небясьпекі.

Інтэрпэляцыі Беларускага Пасольскага Клюбу.

№ 118 — да п. міністра земляробства і дзяржаўнае маемасьці — ў справе **кар грашмі на сялян** вёскі Галавіцкае, гміны Пяскоўскай, пав. Косаўскага:

Сёлетняй вясной жыхары вёскі Галявіцкае, Пяскоўскай гміны, Косаўскага пав., зьвярнуліся да падлясьніцтва ў Картуз Бярозе з просьбай аб дазволе карыстацца скарбовымі лясамі дзеля пасты скаціны. Падлясьніцтва запэўніла сялян, што дастануць адпаведныя білеты ад лясьніка, а тым часам могуць пасьвіць скаціну. Аднак, замест дазволу ўсіх паштрафавалі за самавольную пасту скаціны.

Гэтак наложаны такія кары грашмі:

1. Базыль Дзямідовіч—30 зл., 2. Сьцяпан Пунька 12 зл., 3. Анупрай Пунька—6 зл., 4. Рыгор Бабель—24 зл., 5. Базыль Бабель—18 зл., 6. Ігнат Бабель—18 зл., 7. Настасься Яблонская—6 зл., 8. Янка Бабель—24 зл., 9. Барбара Завярач—12 зл., 10. Рыгор Завярач—30 зл., 11. Лявон Лаўрусік—18 зл., 12. Ільля Пунька—30 зл., 13. Даніла Пунька—12 зл., 14. Рыгор Пунька—30 зл., 15. Ігнат Пунька—24 зл., 16. Даніла Яблонскі—24 зл., 17. Кірыла Пунька—32 зл., 18. Пётр Пунька—30 зл., 19. Андрэй Пунька—18 зл., 20. Янка Бабель—18 зл., 21. Янка Пунька—12 зл., 22. Тамаш Пунька—12 зл., 23. Мікалай Пунька—6 зл., 24. Піліп Дзямідовіч—12 зл., 25. Дзям'ян Пунька—24 зл., 26. Міхал Пунька—12 зл., 27. Язэп Пунька—18 зл., 28. Янка Пунька—12 зл., 29. Базыль Пунька—6 зл., 30. Алесь Пунька—12 зл., 31. Якім Пунька—30 зл., 32. Антон Пунька—24 зл., 33. Рыгор Пунька—18 зл., 34. Базыль Пунька—18 зл., 35. Яўдося Пунька—12 зл., 36. Рыгор Пунька—12 зл., 37. Сідар Пунька—24 зл., 38. Павал Іваноўскі—12 зл., 39. Мікіта Пунька—6 зл., 40. Янка Пунька—12 зл., 41. Янка Лаўрусік—12 зл., 42. Уладыслава Іваноўская—36 зл., 43. Дзям'ян Пунька—12 зл., 44. Рыгор Пунька—90 зл., 45. Пётр Пунька—90 зл., 46. Барбара Завярач—120 зл., і з вёскі Перасудавічы: 47. Андрэй Скарына—75 зл., 48. Даніла Васілеўскі—180 зл., 49. Сьцяпан Макоўчык—90 зл. Разам на **1.415** злотых.

Апрача таго, іншым гаспадарам палічылі больш гавечак, чым у іх ёсьць. Гэтак, напрыклад, А. Скарына мае 16 гавец, а палічылі 25; Д. Васілеўскі — 49 гавец, а палічылі 60, Ст. Макоўчык 26 гавец, а палічылі 30 і г. д.

Такім парадкам, дзяржаўная ўлада, замест рупіцца аб разьвіцьці сялянскае гаспадаркі, накладае на жыхароў такія вялікія кары грашмі, што сяляне ня маюць магчымасьці ісьці шляхам поступу ў зямельнай культуры, а, наадварот, прымушаны йсьці назад.

Дзеля вышэйшага інтэрпэлянты пытаюцца ў п. міністра: 1) ці маніцца даць сялянам магчымасьць карыстацца пашай у скарбовых лясох? 2) ці маніцца зьняць кары грашмі, наложаныя на сялян вёскі Галавіцкае?

Варшава, 28 кастрычніка 1924 г.

№ 119—да п. міністра ўнутраных спраў—у справе канфіскацыі № 28 „Krynicy“ з 18 кастрычніка 1924 года.

Ня гледзячы на адказ п. міністра на інтэрпэляцыю ў справе ранейшых канфіскацый беларускіх часопісей, у якім п. міністар адзначыў, што зьвярнуў увагу дэлегата ўраду ў Вільні на канешнасьць больш асьцярожна ўжываць рэпрэсіі проці газэт, 18 кастрычніка с. г. быў сканфіскаваны № 28 „Krynicy“ за фэльетон „Аб чым людзі гавораць“, які падаем ніжэй:

Аб чым людзі гавораць.

Праяжджаючы праз м. Тургелі, затрымаўся я нанач у вёсцы N. у аднаго знаёмага гаспадара. Удалося мне добра трапіць, бо ў майго знаёмага ў гэты дзень адбываліся дажынкі. Сэрца маё цешылася, чуючы адвечныя дажынковыя песьні, якія пялі дзяўчаты, варочаючыся з поля. Са звонкімі песьнямі ўвайшла ў хату грамада дзяўчат. Мелі яны на сабе белыя чыстыя вопраткі, твар іх быў загарэўшы ад сонца, а галовы былі ўбраныя ў вянкі з васількоў.

Мой знаёмы карыстаецца вялікай пашанай сярод сваіх суседзяў, дзеля чаго на дажынкі да яго прыйшлі амаль ня ўсе сяляне з тае вёскі. Распачаліся старадаўныя беларускія „дажынкі“, поўныя песьняў, гоману, жартаў, а нават і скокаў.

Варта адзначыць, што знаёмы мой ёсьць вялікі вораг п'янства, дзеля чаго на дажынках гарэлкі ня было ані кялішка, але гэта ня псула бадзёрнага настрою гасьцей. Трохі падкрапіўшыся, моладзеж пачала жартаваць і скакаць, а старэйшыя засталіся за сталом і пачалі гутарку аб сваіх вясковых справах. Хвалілі Бога за сёлеташні ўраджай і за пагоду, якая апошнімі днямі ўсталявілася. Пазнаёміўшыся бліжэй са мной, сяляне пыталіся аб навінах на сьвеце.

На просьбы іх прачытаў я ім апошнія „Kry-

пісу“ і „Сын Беларуса“; усе слухалі і цяжка ўздыхалі, слухаючы, як кепска жывецца на нашай старонцы.

Ды гэта і праўда—адазваўся адзін, — сялян аблажылі ўсялякімі падаткамі; якіх толькі падаткаў няма! Скора мусіць будуць браць падаткі ад зубоў ды валасоў, бо больш няма чаго ўзяць ад селяніна. Няўжо там у Варшаве думаюць, што грошы ў сялян растуць, як бульба? З чаго-ж селяніну ўзяць, калі ён душыцца часта на 2—3 дзесяцінах кепскай зямлі? надзялілі-б перш зямлёй, а тады-б спаганялі падаткі!

І куды гэтыя ідуць падаткі? — Ці сяляне маюць школы добрыя, добрыя дарогі, лес да будоўлі і г. д.? Я вылічыў, што толькі з мяне ўзялі больш за 50 мільёнаў розных падаткаў, а апрача таго плаціш усялякія падаткі за соль, цукер, нафту, сярнікі і інш. прадукты першай патрэбы. Калі толькі з мяне беднага ўзялі больш за 50 мільёнаў, то колькі-ж гэткіх мільёнаў узялі са ўсей гміны, павету, ваяводзтва? Куды ж гэта пашлі нашыя грошы?—Ці атрымаў хто з мужыкоў якой карысьці хоць на грош ад ураду?.. У аднэй газэці я чытаў, што едучага на паляваньне да Белавежы Пана Прэзыдэнта Польшчы сустракала начальства мест: Ліды, Наваградка і Слоніма і на гэтую патрэбу соймікі тых паветаў выасыгнавалі ажно **115 мільярдаў марак**. Гэта аж валасы на галаве падымаюцца, як толькі падумаеш, што 115 мільярдаў змарнавана мужыцкіх грошы! Мусіць і сам цар не патрабаваў-бы столькі на „паляваньне“ з трох бедных беларускіх паветаў?!

А як-жа,—адазваўся другі селянін,—гэта ж столькі ўсялякіх падаткаў, што і ня злічыш!.. Так аблажылі падаткамі чалавека, што мусіць ужо задушаць. Мне старому, пэўна, не дачакацца лепшых часаў. Хацелася-б, каб хоць дзеці нашыя дабіліся лепшай долі. Але гдзе там, калі чалавека трымаюць у такой цемнаце, як з завязанымі вачамі і не даюць добрай школы! Колькі не старaліся, каго не прасілі, каб адчынілі ў нас беларускую школу, дык і слухаць ня хочуць, а польскую школу дык і, ня гледзячы на нашыя пратэсты, адчынілі. Прыслалі вучыцеля аж з Галіччыны, дык той, як-бы воўк сярод людзей, — ні з кім ён, а ніхто з ім змовіцца не маглі.

Дзеці ў школе, дык тыя саўсім яго не разумелі і, рэч пэўная, нічога добрага навучыцца не маглі. Падружыўся ён надта з паліцыянтамі,—там выпіваў і начаваў. Пабыў два гады ў нас і больш ня прыехаў. Дастаў, кажуць, нейкае павышэньне, цікава за што?—Ці не за тое, што людзей нашых зьневажаў і „хамамі“ зваў? На трэці год прыслалі польскую вучыцельку; тая дык шчыра ўзялася за „навуку“, але так сама нічога добрага дзяцей не навучыла, толькі вучыла, як належыцца сьвяткаваць дзень „3 Мая“, якія каралі ды сьвятыя ў Польшчы былі,—а якая каму карысьць з гэтага? Аб тым—гдзе мы жывём, хто мы, і колькі нас, які наш край, мова, песьні, звычаі—ня ўспомніла ані слова, бо, мусіць, сама нічога ня ведае. А калі пачуе, бывала, што каторае дзіця ў школе, ня ўмеючы інакш, кажа пабеларуску, то вучыцелька надта крычала, а нават біла дзяцей. Казалі дзеці, што ў задачах была яна слабая, што, быццам, дзеці часта разгадывалі такія заданьні, якіх сама вучыцелька не магла разгадаць. Надта мела яна вялікае ўпадабаньне да хлапцоў, ці можа хлапцы да яе — гэтага ня ведаю, — толькі амаль ня што дзень у школе адбываліся вечарынкі з музыкай і скокамі. Вось чаму людзі, ня бачучы ніякае карысьці з гэткае „навукі“, ані добрага прыкладу ад вучыцелькі, адзін па адным пазабіралі сваіх дзяцей са школы так, што да канца году засталося ня больш 5 дзяцей у тэй школе. Паехала некуды тая вучыцелька на лета, а пасьля яе замкнулі і тую школу. Ад тэй пары дагэтуль ня маемо ніякае школы. Дзеці растуць без навукі, дзічэюць, псуюцца і Бог ведае, чаго яны дачакаюцца... а ты чалавеча плаці падаткі і плаці...

Вось наракаеце на Польшчу,—умяшаўся да гутаркі гаспадар,—а хто гэтаму вінават, пасудзіце самі? Перш, прызнаюся па праўдзі, і я як-бы спрыяў Польшчы і ня раз казаў, што мо‘ з Польшчай будзе лепш, бо спадзяваўся, што польскі народ, добра пазнаўшы цану няволі, — нікога няволіць ня будзе. Датаго і галава Польскае Дзяржавы, Язэп Пілсудскі, абяцаў, што ніякай крыўды нам ня зробіць і што мы самі аб сваіх справах будзем пастанаўляць. І як было не паверыць гэтаму? Гэта-ж ня жыд у краме, а галава дзяржавы!..

А цяпер кожнаму галаву кіем пашчапаю, хто прыбудзе да нас, дый зачне цешыць сваімі абяцанкамі! Досыць мы наслухаліся розных прыездных паноў ды агітатараў, якія рай ня толькі тут на зямлі абяцалі, але нават на небе,—калі да Польшчы прылучымся! Пацяшалі нас зямлёй, ды тым, што Польшча багатая, — сваю соль і сваю нафту мае. А што-ж, соль ды нафту мы дарма маем?!—таксама плаціць трэба, дый яшчэ з вялікім падаткам. А замест даць нам зямлі,—прыслалі асаднікаў; вось табе польская абяцанка! Цяпер кожнаму сьляпому вочы адчыніліся на польскую праўду. Няма ўжо такіх дурных, каб яшчэ верылі ў польскія абяцанкі, ды яшчэ чагось спадзяваліся ад Варшавы!

Варшава—Варшавай,—адазваўся малады хлапец,—а нам трэба слухаць сваіх паслоў, чытаць свае беларускія кніжкі ды газэты, ды дружна за сябе стаяць гарой, як адзін! Як толькі будуць якія выбары, ці там які заклік падтрымаць беларускую справу, то ўсе беларусы, як адзін, ад старога да малога павінны стаць за беларусаў. Трэба паказаць сьвету нашу моц і нашу арганізаванасьць!

Не, ужо дудкі, — адазваўся той самы гаспадар, што гаманіў першы, — цяпер другі раз не ашукаюць. Бяда наша ў нас самых, што даліся лёгка так ашукаць сябе. Яшчэ ад дзядоў і бацькоў нашых глыбока ўелася ў нашыя косьці паншчына, яшчэ дух паншчыны ня выйшаў з нас самых. Нямала ёсьць яшчэ гаспадароў беларусаў, якія нізка схіляюцца перад панам, а нікаторыя і рукі паном цалуюць і слухаюць, што толькі падумае—ня толькі скажа. Гэта-ж паны, найгоршыя нашыя ворагі—гэта яны адабралі ад нас зямлю, лясы, сенажацьці, сотні гадоў трымалі нас пад паншынай, ды і цяпер стараюцца ланцугі на нас налажыць! Але дарэмны іх жаданьні! Усюды, як Беларусь шырока, бурацца мужычкі проці паноў і ніякая моц ня здолее іх скуць... а зямелька, як мілы Бог, будзе нашая!..

Так, браточкі—адазваўся яшчэ раз гаспадар, пара, даўно пара самым прабудзіцца і другіх разбудзіць. Усюды, гдзе толькі трэба, — гаманіце пабеларуску; усюды, гдзе толькі трэба, — пішыцеся беларусамі. Калі хто буде казаць, што ніякай Беларусі няма, — сьмела плюйце таму ў вочы! Калі ксёндз у касьцелі будзе намаўляць да польскасьці, а брахаць на Беларусь,—ня слухаць яго!

Дай Божачка, здаровейка нашым паслом у Сойме і цэламу нашаму Грамадзянству, а ўжо сьветлая будучыня не за гарамі — яшчэ я спадзяюся яе дачакаць.

А вы, дарагія госьцікі, — звярнуўся гаспадар да гуляючых, — калі ласка за стол, падкрапімося, чым Бог паслаў, а тады на спачынак.

Я чуўся надта змучаным з падарожы, перапрасіў гасьцей і пайшоў спаць. Гаспадар павёў мяне ў гумно на пахучае сена. Была поўнач. Праз раскрытыя дзьверы гумна данасіліся вясёлыя песьні дзяўчат у вёсцы. Пад уражаньнем гэтага вечару я чуўся надта шчасьлівым. Драмаў, а нейкі голас шаптаў мне: **жыве і жыць будзе Беларусь**, калі па зямельцы яе лунаюць гэткія прыгожыя песьні, а сыны яе прабудзіліся і змагаюцца за лепшую долю! **Янка Маланка**.

Вільня, у жніўні 1924 г.

Дзеля вышэйшага інтэрпэлянты пытаюцца ў п. міністра: 1) ці маніцца запраўды загадаць камісару ўраду на м. Вільню пакінуць рэпрэсіі ў адносінах да беларускае прэсы?

Варшава, 28 кастрычніка 1924 г.

№ 120 — да п. міністра ўнутраных спраў—у справе канфіскацыі № 13 „Сялянскае Праўды“:

Камісар ураду на м. Вільню сканфіскаваў № 13 „Сялянскае Праўды“ за стацьцю „Першы крок“, які падаем ніжэй:

Першы крок.

Здаецца, яшчэ так нядаўна ўсе польскае грамадзянства Заходняе Беларусі згодным хорам „галасіла“, што гэты край — неаддзялімая частка Польшчы і павінен быць далучаны да яе „бяз ніякіх засьцярогаў“—без намёку нават на аўтаномію,—а вось, цераз тры-чатыры гады „чыста польскае“ гаспадаркі, жыцьцё шмат „астудзіла“ гэныя цэнтралістычныя імкненьні.

І характэрна, што першыя спасярод тутэйшых палякоў ясна і выразна загаварылі аб патрэбе **аўтаноміі** для нашага краю—„нашы“ абшарнікі вустамі свайго органу „Słowo“. Дый ня дзіва: замест спадзяванага „раю“, яны ўбачылі адно толькі вялізарныя цяжары, якіх вымагае польская „Ojczyzna“, каторая прыйшла не карміць і адбудоўваць зруйнаваную вайной Заходнюю Беларусь, а „даіць“ і распрадаваць яе дабро—лясы на паправу польскага скарбу....

Адначасна пачала варушыцца тутэйшая польская працуючая інтэлігенцыя: польскі ўрад заліў наш край рознымі „прыводнымі“ — частка зусім ні да чаго ня здатнымі дома—галіцыйскімі чыноўнікамі, настаўнікамі і паліцыянтамі, адсоўваючы на другі плян тутэйшых палякоў, так шчыра крычаўшых: „do Polski! do Polski!“.... І сярод гэтае краёвае інтэлігенцыі ўсё больш крапчэе думка, што ей ня будзе тут жыцьця, калі Заходняя Беларусь не здабудзе магчымасьці жыць болей-меней **самастойным жыцьцём**.

Далей загаварылі працоўныя нашага краю. І пад той час, як польскія сацыялісты нешта мляўка мармочуць аб аўтаноміі „Крэсаў“, дзелючы іх на некалькі кускоў—дзеля лягчэйшага апалячываньня, камуністычныя арганізацыі зусім выразна гавораць аб патрэбе даць нашаму краю магчымасьць **вольнага самавызначэньня**, ў кірунку поўнага аддзяленьня ад Польшчы і злучэньня з Усходняй Беларусяй.

Усе гэтыя настроі і палітычныя лёзунгі, бязспрэчна, **выяўляюцца ў яшчэ больш яркай форме сярод саміх беларусаў**. Але мы адзначаем эвалю-

„Манька“ Фр. Аляхновіча на сцэне Белар. Майстроўні.

Пастаўленая ў тую суботу на сцэне Белар. Майстроўні п‘еса Фр. Аляхновіча „Манька“ ў першым кароткім варыяньце, надрукаваным у „Зборніку“ 1918 г., мае толькі 4 акты і канчаецца словамі Галубоўскага:

„Манька атруцілася“...

Трэба сказаць праўду тое, што аўтар цяпер дадаў да гэтых 4 актаў „маленечкай трагэдыі“ (выражэньне Пушкіна) Манькі, пекнай вясковай дзяўчыны, папаўшай у горад і згінуўшай ад паў п‘янага капрызу „паніча“, трудна прызнаць мастацка-неабходным.—Дый тэхнічна яно нарушае адзінства драматычнага матыву, а з боку чыста мастацкай вартасьці, паміма „неканешнасьці, не заўсёды стаіць на роўні першатвору п‘есы.

III абраз (шырэй і больш многаслоўна распрацаваныя сцэны—дыялёгі паміж 2 п‘яніцамі: паэтам Лекдугнай і Галубоўскім адцягівае ўвагу ад Манькінай „трагэдыі ашуканае дзяўчынкі“ — ў бок зусім іншага матыву: гібелі ў алькагольнай „дрыгве“ маладога студэнта-паэта...

Але прынамся гэты першы дадатак выкупляе трафнасьць і дасьціпнасьць дыялёгу беларускага „Тыбулла“. Лекдугне ніяк не ўдаецца яго паэзія, яго „Адраджэньне“—да „новага жыцьця“, аб чым ён так салодка лятуціць; затое ўдаецца яму толькі... „сьвінячае жыцьцё“ беспрабуднага п‘янства—з беларускім „Дыагенам“, якому, паводле выражэньня яго калегі—паэта,—„нічога ня трэба, —толькі чарку гарэлкі“...

Гэтага зусім нельга сказаць аб другім дадатку—апошнім. Абраз „Сьмерць Галубоўскага“ напісаны **драматургам** Аляхновічам, як быццам, толькі дзеля таго, каб даць у цэлай п‘есе **актору** Аляхновічу трохі даўжэйшую ролю, ды яшчэ і з „шчасьлівай“ магчымасьцяй паказаць, як трэба... ўміраць па-мастацку;

„Сьмерць Галубоўскага“ — гэта-ж канец, **апошні** акт ненапісанае драмы „Галубоўскі“, калі-б гэты „Дыаген“ мог запраўды даць матэрыял на першыя 3 акты...

Апошні абраз, апрача таго, яшчэ і ўваскрашае Маньку, прывадзіць яе ізноў да таго самага „рэстарану“, робячы з усей яе „маленькай трагэдыі“ самагубства—толькі драматычны эпізод яе маладога жыцьця..

Ясна, што ня гэтае меў на думцы аўтар, творачы свой першы абраз Манькі...

Аднак-жа трэба **прызнаць**, што дададзены III абраз вельмі паглыбляе агульную характарыстыку таго „сьвету“, які аўтар паказаў нам **у адным і тым-жа пакоі** трэцяроднага мястовага „рэстарану“, дадаючы ўсей п‘есе больш публіцыстычнага-маральнага сэнсу.

Усё тое „сьвінячае жыцьцё“, уся тая „дрыгва“, у якіх тонуць і таюць усе „высокія парывы“, усе „ідэалы“, усе лятуценьні аб „адраджэньні“, „паэзіі“, „новым жыцьці“ і г. д. — нават у маладых душах студэнтаў, якіх паказаў нам аўтар, — усё гэта мае, як быццам, свайго „другога Шварца“—ў гарэлцы... Калі для вядомага францускага рэлігійнага філёзафа Мальбранша ўвесь сьвет неяк прасякнуты ў кожнай сваей точцы, у кожнай думцы—Богам, ляжыць і жыве—„ў Богу“,—дык у тым „мястова-рэстаранным сьвеце“, які паказаў нам Аляхновіч, і ў які пападаюць з беларускай вёскі беларускія душы, — гэтым быццам „усюды прысутным“, „ўсё прасякаючым“, усемагутным „богам“ зьяўляецца **гарэлка**...

Гарэлка—вось тое, што перад усім прыгатавана беларускай вясковай душы ў чужым для яе горадзе...

„Фу, **сабачае жыцьцё**“! кажа ў кацэн-ямэр Лекдугна, — робяць людзі гэтую атруту і гэтую атруту прадаюць зусім яўна! Атручываюць людзей, і ніхто нікога за гэта ня цягне ў вастрог!“—„Заблуталіся мы ў нейкай павуціне, або — не: лепш скажу: мы папалі ў „дрыгву“...

На Пэлесьсі...—ёсьць такая дрыгва... — Станую на яе і ўскочыў па пояс у балота, і ўжо з яе ня выбярашся! Цягне цябе ўсё глыбей ды глыбей, пакуль усяго ня ўцягне з галавой... Вось мы папалі ў гэтакую дрыгву. Камосімася, прабуем выкарабкацца, а дрыгва ўцягівае нас усё глыбей і глыбей“...

Дык хто-ж скажа, што гэты страшэнны абраз не зьяўляецца нейкай жудаснай, але запраўднай філязофіяй беларускага жыцьця?!.

„Ня дамся я!“—бяссільна куражыцца ў мінуту прасьвятленьня напалову ўжо патануўшы ў дрыгве паэт.—„Ня ўцягне мяне дрыгва! Ах, Божа мой! Віно—вясельле душы! віно — радасьць жыцьця! А мы з гэтага віна зрабілі атруту! Атруту для душы і цела!

У нас—пахмурна, балота, імгла,—імгла ў паветры, імгла ў душы. —атрутай чалавек залівае імглу душы. **Сьвятла** няма. Ох, Божа мой! Няма сьвятла!

—„Сьвятла няма“, але ёсьць — гарэлка... тая „лямпа“, якую запаліць прапануе—ў адказ на гэты трагічны монолёг—ахвяра і жрэц,—„выбраны“ і пракляты—гэтага „алькагольнага бога“—Галубоўскі. Лямпа — штучнае „сьвятло“, на якое лятуць ашуканыя ў сваіх сьляпых інстынктах, у сваім натуральным імкненьні да вясельля і радасьці жыцьця—маладыя беларускія вясковыя душы — студэнты ды дзяўчаткі, Сьцяпаны ды Манькі...

У дыялёгу паэта Лекдугны з гэтым беларускім „Панам“ ці „Вакхам“—мастацка і глыбока дадзены зараз усе магчымасьці і ўсе пагрозы разьвіцьця гэткага блуднага і бруднага, ашуканага, атручанага—самазабойчага сьвету, над якім аднак-жа—ў лятуценьнях яго лепшых сыноў — яго

цыю ў паглядах перш за ўсё ў галовах тутэйшых палякоў (ведама, менш падлягаючым шалу нацыяналізму!); бо той факт, што іх пагляды так рэзка зьмяніліся ў працягу некалькіх гадоў, найлепш сьведчыць аб **жыцьцёвасьці і актуальнасьці** пытаньня аб форме істнаваньня Заходняе Беларусі, як асобнае палітычнае адзінкі.

Да прыведзеных галасоў палітычна думаючых груп грамадзянства нашага краю гожа дадаць голас зусім не палітыкаў, а самаўрадавых польскіх дзеячоў (хаця-ж і сярод іх паношыцца эндэцкая зараза). На зьедьдзе прадстаўнікоў павятовых соймікаў Віленшчыны і Наваградчыны, які адбыўся ў Вільні 21 кастрычніка с. г., была прынята дужа цікаўная разалюцыя, якая ў першым пункце гаворыць, што „ўстаў аб камунальных фінансах павінен быць элястычны і прымаць пад увагу (—у першы чарод) **тэрыторыяльныя асабліваcьці**, вынікаючыя з **адменных гаспадарчых варункаў**". Як бачым, нават тыя, каму ўлада аддала ў рукі кіраўніцтва „маргарынавымі" самаўрадамі Заходняе Беларусі, не маглі замаўчаць аб „адменных гаспадарчых варунках" жыцьця нашага краю, якія павінны легчы ў аснову законаў, выдаваных для гэтага краю. Дык гэта-ж будзе ці ня больш красамоўны **пратэст проці польскага цэнтралізму**, чым усе заявы палітычных дзеячоў і партыяў!

Калі да ўсяго гэтага дадамо, што польская палітыка на нашых „Крэсах" аканчальна збанкрутавала, бо, заліўшы край паліцыяй, агентамі дэфэнзывы і вайсковымі асаднікамі, давяла яго толькі да поўнае **анархіі**,—дык прыдзецца зрабіць вывад, што пара ўжо і беларусам і ўсім тым „краёўцам", якія зацікаўлены аздараўленьнем і ўнармаваньнем жыцьця Заходняе Беларусі, перайсьці да актыўнае палітыкі ў кірунку здабыцьця **самастойнасьці** для нашага краю ў тэй ці іншай форме. І польскіх аўтанамістаў, і фэдэралістаў, і беларускіх незалежнікаў—усіх іх у гэты мамэнт злучае сьвядомасьць, што далейшая **палітыка „уніфікацыі"** (зьліцьця ў вадно цэлае) з Польшчай **забівае наш край і пагражае прост катастрофай**, запаведзяй чаго зьяўляюцца выпадкі апошніх месяцаў. А вынікам гэтае сьвядомасьці ў першую чаргу павінен быць **агульны пратэст проці сучаснага праўна-палітычнага палажэньня Заходняе Беларусі.**

Ведама, ў далейшым кожны палітычны кірунак, кожная палітычная партыя будзе вясьці самастойна барацьбу за зьдзейсьненьне свайго палітычнага ідэалу ў адносінах да нашага краю — пачынаючы **ад аўтаноміі** і канчаючы **дзяржаўнай незалежнасьцяй**. Але першым і неабходным варункам для працы ў тым ці другім кірунку зьяўляецца здабыцьцё магчымасьці **свабоднае арганізацыі нашых народных сіл**, якія бы і ўзялі ў свае рукі кіраўніцтва ўсей гаспадаркай краю, ўсім яго жыцьцём.

Дзеля вышэйшага інтэрпэлянты пытаюцца ў п. міністра: 1) ці маніцца спыніць рэпрэсіі ў адносінах да беларускае прэсы?

Варшава, 31 кастрычніка 1924 г.

Ніколі не зьніштажай сваей беларускай газэты! Прачытаушы, давай суседу, ці знаемаму, каб і ён пазнау прауду аб жыцьці свайго народу і даведауся, што робіцца на сьвеце!

Палітычны агляд.

У Польшчы.

Ізноу замах на цягнік (?).

„Słowo" піша:

У Падбродзьдзі (пад Вільняй) ўначы на 6 лістапада нявыкрытыя асобы перарэзалі дроты пры чыгункавым сыгнале. Дарожны вартаўнік заўважыў гэта, ды толькі, дзякуючы гэтаму, ўдалося недапусьціць да катастрофы.

Водгукі нападу пад Баранавічамі.

Зараз-жа пасьля нападу быў пасланы ў пагоню за партызанамі спэцыяльны цягнік з паліцыяй. У пагоні прыняло ўчасьце і войска. Пагоняй кіруе палкоўнік Гежковскі.

Хаця нападаўшых было толькі 30 з лішкам душ, аблава арыштавала ажно 52 асобы, якіх падазраваюць у ўчасьці ў нападзе.

Як-быццам трохі за шмат...

Пагоня за партызанамі прадаўжаецца. Войска і паліцыя акружылі абшар, на якім яны знаходзяцца. Дагэтуль апазнаны 4 ўчасьніка нападу (?) Арыштаваны 17-летні Павал Іскарка, які быў праваднікам пры адыходзе (?)

Пагоня ўвайшла ў кантакт з партызанамі каля Дабрамысьля і Сяльца, абменіваючыся стрэламі.

Сярод западозраных у ўчасьці ў нападзе ёсьць і чыгуншчыкі.

Рух на Валыні

„Wiek Nowy" піша, што на Валыні, у адным толькі Бродзкім павеце, адбываюцца напады ажно чатырох ватаг: адна—пад камандай **былога паліцыянта** Думаньскага, другая—Шпака, трэцяя — Войціка і чацьвертая—Возьніка.

У-ва ўсім павеце паліцыя пастаўлена на ногі і ўзмоцнена. 22 полк уланаў пастаўлены ў „баявую гатоўнасьць".

Выпадкі ў Остраве.

У начы на 5/XI бальшавіцкія жаўнеры падпалілі галі (крамы) каля Острава, пабудаваныя ў 1921 г. дзеля таргоўлі на самай граніцы (палова знаходзілася на радавым боку, другая — на польскім). Радавыя жаўнеры быццам не дапускалі да тушэньня пажару, страляючы ў пажарную каманду і публіку. Забіты 1 паліцыянт, 1 сторaж і 1 з падпаліваўшых...

Новыя напады.

3.XI на пагранічны каля в. Валаўковічы, Нясьвіжскага пав., патруль пагранічн. старожы папаў у засаду, пры чым у часе крывавай бойкі адзін жаўнер забіты.

2.X патруль пагранічнікаў каля в. Пузава таго-ж павету быў атакаваны ватагай партызанаў, якая хацела перайсьці граніцу. Пасьля перастрэлкі партызаны аддайшлі назад за кардон.

Барацьба з асаднікамі.

У ваколіцы Багданаўка, на Валыні, узьняўся пажар у гаспадарцы польскага асадніка. Другія асаднікі-палякі пайшлі яго ратаваць. Проці іх выступілі ўкраінскія сяляне, якія не давалі тушыць агню. Сяляне мелі аружжа, але асаднікам удалося адбіць іх. Ідзе сьледзтва. („Gaz. Warsz.").

Новыя скорпіоны для „Крэсаў".

A. W. наказуе, што ў сувязі з нападам на цягнік пад Баранавічамі адбудзецца нарада між прэм'ерам Грабскім і міністрам унутраных спраў Гюбнэрам аб новых спосабах забясьпечаньня супакою на „Крэсах", пасьля чаго будзе склікана паседжаньне палітычнага камітэту рады міністраў.

Паміж іншым, на апошняй нарадзе мае быць вырашана пытаньне **аб увядзеньні ў чатырох „крэсавых" ваяводзтвах вынятковага стану.**

У гэтым духу паслы-эндэкі падалі ў Сойме сьпешную прапазіцыю, дамагаючыся новых „рашучых" мер для і без таго стэрарызаванай Заходняй Беларусі і ўкраінскіх тэрыторыяў.

Чуткі аб рэканструкцыі габінэту.

Варшаўскія газэты пішуць аб спадзяваных ужо ў хуткім часе пераменах у складзе ўраду. Апошняя канфэрэнцыя прэм'ера з п. Тугуттам паказуе на тое, што міністэрскія „амбіцыі" апошняга будуць нарэшце „заспакоены".

Раскол партыі „Wyzwolenie".

У партыі „Wyzwolenie" спадзяюцца поўнага расколу.

Рэшце беларусаў „вызваленцаў" трэба скарыстаць з прыпадку, каб вярнуцца з гэтай **чужыны** ў сваю **беларускую хату.**

Новы радавы пасол.

У Варшаву 2 лістапада прыехаў новы пасол ССРР, Войков, якога на станцыі сустрэў прадстаўнік польскага міністэрства загран. спраў і ўвесь склад радавага пасольства. У сувязі з гэтым прыездам гавораць, што ў сярэдзіне гэтага месяца пачнуцца польска-радавыя перагаворы аб тарговаай умове паміж Польшчай і ССРР.

Як відаць, Польшча пастанавіла пайсьці па сьлядох сваей „апякункі" Францыі, якая цераз галовы палякоў падала руку ССРР...

Скандал між генераламі.

Як мы ў сваім часе пісалі, ген. Лятінік (у Перамышлю) вельмі блага адазваўся аб былых легіянерах, сказаўшы: „Тыя легіянеры, якія былі нечага варты,—пагінулі; тыя, што жывуць, нічога ня варты".

З гэтае прычыны абразілася ўсе афіцэрства, якое служыла раней у легіёнах Пілсудскага. Цэлы рад генералаў з Рыдзам Сьміглым на чале падаўся ў адстаўку ў знак пратэсту проці таго, што ваеннае міністэрства ня здолела абараніць іх чэсьці, ня гледзячы на дамаганьне ген. Рыдза Сьміглага. Апошні вызваў ген. Лятініка на дуэль.

Толькі пасьля гэтага міністэрства звольніла ген. Лятініка са службы, скіраваўшы яго справу ў генеральскі суд.

Цікава прыпомніць, што газэта „Nowy Głos Przemyski", якая першая надрукавала словы генерала, была за гэта сканфіскавана. Ген. Лятінік ня прызнаваўся да гэтых слоў; аднак, спэцыяльная камісія ўстанавіла, што гэтыя словы былі ім сказаны.

паэтаў—ужо носяцца, як сіняя птушка, абразы запраўдна-прыгатаванага Богам Адраджэньня...

Вось гэтыя абедзьве магчымасьці, гэтыя абодва канцы, з якіх адзін або другі **можа і мае** выбраць беларуская душа, калі толькі яна здабудзецца на патрэбную **веру волю і сіяу**...

Першая магчымасьць так рысуецца ў пекным сымвалічным відзеньні Легдугны:

„Калісь... грэкі — як пілі! — У алябастравыя чары льецца залаты сок вінаграду... ў паветры зьвініць музыка—граюць на флейтах, тамбурынах, лютнях... галовы прыаздоблены вянкамі з рожаў... Усюды—вясельле, радасьць, песьні... Эвоэ *) харaство! Эвоэ любоў! Эвоэ віно! А над усім гэтым—цёплае, бязвоблачнае неба!..

Вось — сьвятая будучына, сьветлая магчымасьць Беларусі—яе Адраджэньне!

З сучаснай „імглы" ў паветры і ў душы трэба і можна выйсьці і дайсьці да гэтага сьвятла, да гэтага—„неба"... Але перад усім, кажа нам сваімі глыбока перажытымі абразамі наш мастак—трэба пазбыцца гэтае праклятае атруты!..

Бо інакш—**другі** канец, другая магчымасьць пагражае нашаму сьвету...—Аб гэтым другім „канцы", запраўдным **канцы** беларускага сьвету, кажа нам увасабленьне беларускага „алькагольнага Fatum"-у (Року)—наш Галубоўскі:

„Я бачыў аднаго пана, які піў сьпірытус ды закусываў сырымі журавінамі... Але яго хутка забралі ў вар'яцкую бальніцу"...

Лекдугна крычыць: „Ох, Галубоўскі! не кажы аб гэтай жудасьці! Вар'яцкая бальніца! **Мне туды дарога**, калі я не апамятаюся!..

Гэтулькі добрых абразоў у галаве, а ўсё прападае дарма, прападае талент, прападае жыцьцё"...

Галубоўскі — гэта ўвасабленьне гэтага „канца" — у яго „ціхай", „супакойнай" форме. Ен „супакоівае" калегу... Лекдугна — яшчэ жывы, яшчэ мятусіцца ў дрыгве. Яшчэ крычыць уначы — калі цьвярозы...

„У мяне душа крычыць! Душа крычыць: „ратуйце!", — бо гіну — прападаю...

„Манечка, ратуй мяне — я тану!.. І сябе ратуй! — Уцякай ты з гэтае брудные нары (з места!),—уцякай на вёску! Там каласіцца жыта, там васількі цьвітуць, там сенажаць сьмяецца ўсімі красками. Уцякай адсюль, Манька, бо прападзеш, як я прападаю"...

Мы бачым, як паглыблены ў гэтым дадатку,—здаецца, ня даўнага паходжаньня, — простая і звычайная „маленкая трагэдыя" ашуканай гарадзкім панічом маладой вясковай дзяўчынкі... Трагэдыя з „маленькай" робіцца **вялікай!** — вялікай трагэдыяй атручыванага, гібеючага ад **адвечнай імглы** — без сьвятага, бяз сонца, — ашуканага **чужым варожым панскім** (паніч Міхалка!) местам вясковага беларускага сьвету.

Манька, простая дзяўчына, тады вырастае ў вялікую жаночую душу гэтага сьвету, ашуканую, але не атручаную яшчэ „панскім местам", з яго „лёгкім" шчасьцем — у гарэлачнай распусьце...

Яна, ня гледзячы на абмылку, асталася чыстай. — „Яна грошы ня ўзяла" пяе пра яе Галубоўскі сваю адзіную песьню — скрозь п'яныя сьлёзы.

Гэткую душу можна забіць, але нельга сказіць.

І вось сьпярша малаверны мастак пахаваў яе... Але пасьля ўваскрасіў... да „новага жыцьця", аб якім, праўда, ня даў нам вельмі раднага прадстаўленьня, вярнуўшы сваю Маньку — ў той-жа самы гарадзкі „рэстаран"...

„Манька" можа—найбольш сумны, найбольш жаданы з усіх твораў Аляхновіча, напамінаючы па сваім матывам і настрою „Відмы" Ібсэна, ці „Тьму" Андрэева...

Страшныя маральна-атручаныя словы: „ўсё роўна", якія ўкладае гарэлка ў вусны паказанай нам аўтарам моладзі, — гэта-ж апошні прыгавор да гэтага сьвету!..

„Усё роўна", кажа студэнт Сьцяпан, разважаючы аб лёсе Манькі.

„Усё роўна" — кажа і паніч Міхалка, піхаючы Маньку на іншыя „каханьні".

Той сьвет, дзе „п'янства — гэта — таксама музыка", як дасьціпна кажа яго „віртуоз" Лекдугна, — сьвет, які — ўжо наскрозь прасяк гэтай „музыкай" д'явала, — так, як Божы сусьвет прасякнуты „музыкай Бога", — асуджаны на пагібель!..

Вось, якая вялікая трагэдыя, пагражаючая гібельлю нашаму сьвету, — адчуваецца з апошняй яскравасьцай нашым мастаком...

Гэтая вялікая трагэдыя і закрывае сабой тую „маленькую", дзіцячую, ці дзявочую трагэдыю, якую меў на мысьлі мастак у першым нарысе сваей „Манькі".

Ігралі... Перадусім сам Аляхновіч у ролі Галубоўскага, як заўсёды, ня меў роўных сабе партнэраў. Як на вучнёўскі спэктакль, выдзялялася маючая вельмі добрыя задаткі Манька. Яе словы: „ня кідай мяне, Міхась", запраўды рвалі за сэрца...

Міхалку трэба іншага, каб гэты крык стаў яшчэ больш зразумелымі.

Лекдугна мае ўменьне трымацца на сцэне, але яго маналёгі напалову прападалі, бо ён, як індывідуальнасьць, неяк ня прыцягіваў да сябе ўвагі і ня ўмеў выдзяліць ярка тых удачных выражэньняў і думак, якія ўложаны ў яго роль аўтарам.

Рэшта, як кажуць у гэткіх выпадках, „не псавалі ансамблю"...

Суліма.

---

*) Крык захапленьня стара-грэцкіх вакханак.

Заграніцай.

Выбары прэзыдэнта у Амэрыцы.

Адбыліся выбары выбаршчыкаў ад штатаў дзеля галасаваньня на прэзыдэнта.

Вынікі выбараў, паводле газэтных вестак, **забясьпечываюць прэзыдэнтуру Куліджу**.

Новы ўрад у Англіі.

Урад Мак-Дональда падаўся ў адстаўку.

Кароль адстаўку прыняў і даручыў утварэньне новага ўраду Бальдвіну, лідэру кансэрватыўнае партыі, папярэдніку Мак-Дональда на становішчы прэм'ера.

Выбары ў самаўрады ў Англіі.

На новых выбарах у самаўрады кансэрватары атрымалі большасьць. Аднак-жа і работніцкая партыя здабыла 20 новых мейсц.

Лібэралы страцілі 24 мандаты — на карысьць абодвых праціўнікаў.

Замах на гішпанскага дыктатара.

На гішпанскага дыктатара ген. Прымо-де-Рывэра зрабіў замах адзін з афіцэраў, абражаны генаралам. Адна куля папала ў плячо. Па прыказу генарала зараз-жа сабраўся ваенны суд, які тут-жа засудзіў афіцэра на расстрэл.

7-ыя ўгодкі ССРР.

Камуністычная партыя выпусьціла адозву—з прычыны блізкага сьвяткаваньня 7-ых угодкаў абвешчаньня Радавых Рэспублік. У адозве ёсьць гэткія лёзунгі: „Сусьветная буржуазія баіцца толькі сілы. Дык умацоўвайце сваю сілу, работнікі і сяляне! Будуйце, папраўляйце, любіце дзіця рэвалюцыі—чырвоную армію і чырвоны флёт“.

Рахунак Антаньце — за інтэрвэнцыю ў Расеі.

У сувязі з француска-радавымі перагаворамі — у адказ на прэтэнсіі заходніх крэдытараў царскай Расеі — радавы ўрад мае з свайго боку прадставіць рахунак за страты, зробленыя Расеі ад аружнай інтэрвэнцыі Антанты. Усяго аблічана стратаў на 32 мільярды залат. рублёў.

Апрача таго, мае быць зроблены асобны рахунак за расейскі флёт, захоплены Антантай, за вывезеную ёй дзяржаўную маемасьць Расеі і г. д.

У расейскім пасольстве ў Парыжу.

Былы расейскі пасол у Парыжу (ад ураду Керэнскага) Маклаков — на жаданьне францускага ўраду — пакінуў гмах расейскага пасольства, забраўшы з сабой архіў і больш`цэныя рэчы. Гмах зоймець радавы пасол.

Патрыарх Ціхан паздаравеў.

Паводле вестак з Масквы, здароўе патрыарха Ціхана гэтак папраўлілася, што ён пачаў езьдзіць па царквох у Маскве і на правінцыі, адпраўляючы службу.

Водгукі сусьветнае вайны.

У Лётарынгіі французы арыштавалі нямецкага генарала, якога перад тым францускі суд засудзіў завочна на 5 гадоў турмы, вінавацючы яго ў прысваеньні чужых рэчаў у часе акупацыі часьці Францыі.

„Малая Антанта“ кабет.

Гэтак названы кангрэс (зьезд) кабет краёў Малай Антанты, Польшчы і Грэцыі, які сабраўся ў Белградзе. Зьезд прыняў рэзалюцыю, скіраваную да Лігі Народаў, урадаў і парлямантаў усіх дзяржаў, якія належаць да Лігі, дамагаючыся, каб кабеты ўсюды мелі аднолькавыя з мужчынамі правы.

Фабрыка фальшывых пашпартоў у Букарэшце.

У Букарэшце паліцыя выкрыла фабрыку фальшывых пашпартоў, якая працавала ў шырокім маштабе. Арыштаваны... сэкрэтар міністра ўнутр. спраў.

Ліквідацыя барацьбы ў Кітаю.

З Тсян-Тсіну паказуюць, што весткі аб узнаўленьні барацьбы генаралам Пэй-Фу — нязгодны з праўдай. Пэй-Фу і Фэны-Ю-Ксяны зрабілі заміраньне, спынілі змаганьне і пачалі перагаворы аб акавчальнай ліквідацыі хатняе вайны.

Пішыце ў газэту аб усім, што у вас дзеецца: аб гмінных парадках, аб адносінах начальства, аб школах і навуцы, дый аб усякіх выпадках у жыцьці вашае ваколіцы. Пішыце коратка, але поўна і ясна, паказываючы акуратна: што, дзе, калі і кім зроблена прозьвішчы і адрасы пакрыўджаных і крыўдзіцеляў. Канешне падпісывайце і свае імя—толькі для ведама Рэдакцыі!

Аб чым пішуць.

Яшчэ аб „грамадзянскай“ шулерні.

З лёгкае рукі часопісі „Jutro“, якая першая адважалася паказаць, чым запраўды зьяўляецца так-званая „беларуская“ полёнофільская партыя ў Заходняй Беларусі і каму пан прэм'ер Грабскі так неасьцярожна цісьнуў „шляхотныя“ рукі, — польская прэса выкрывае новыя падробнасьці з жыцьця „Грамадзянскага Сабраньня“ ў Вільні і адносінаў да яго тутэйшае паліцыі.

Вось, што піша нейкі „St. T.“ ў газэце „Echo Warszawskie“:

> У Вільні ад раду месяцаў публічная апінія, далікатна кажучы, парушана тым, што такі Беларускі Грамадзянскі Клюб істнуе і кожын дзень зьбірае сотні людзей.
>
> Аднак, няхай ніхто не падумае, што тамака зыходзяцца людзі — ў першы чарод беларусы—дзеля нейкага культурнага дзела, тарыскага ці спартовага. О, не! Бо-ж трудна залічыць да гэткага дзела масавую ігру ў лото, газардовую ігру ў карты і т. п. Гэтак у гэтым клюбе праігрываюцца дзесяткамі чыноўнікі, афіцэры, купцы і прамыслоўцы, студэнты і вучыцялі,—ну, і г. д.
>
> Гаспадаром клюбу зьяўляецца нейкі п. Валэйша. Хто такі гэны пан — ня ведаю. Аўтар артыкулу ў часопісі „Jutro“ кажа, што гэта „тып, каторы служыў спачатку беларусам, пасьля бальшавікам, літвінам, а цяпер палякам... Валэйша быў у свой час (1922 г.) арыштаваны за процідзяржаўную дзейнасьць, а пасьля выпушчаны дэфэнзываў за некаторыя зробленыя ім услугі“.
>
> Тут істнуе пагляд, што беларускі клюб патрэбен гэнаму пану **дзеля яго полёнофільскай працы** сярод сягоньняшніх яго беларускіх землякоў.
>
> Аднак, паскольку мае ведамасьці—точныя, гэны пан лішне скампрамітаваны ў беларускіх ідэйных сфэрах, каб яму давяралі,— а тыя, з кім ён мае бліжэйшыя зносіны, належаць да таго-ж, як сам, гатунку, дык **не прадстаўлюць таго паважнага і цэннага элемэнту, на здабыцьці якога магло-б каму-хоч залежаць.**
>
> А тым часам „Беларускае Грамадзянскае Сабраньне“— **гэта правакацыя чэснае віленскае апініі.** Істнаваньне яго падрывае славу некаторых, з іншага боку, шанаваных прадстаўнікоў тутэйшае **арганізацыі публічнае бясьпечнасьці.**
>
> На фоне адносінаў гэтых паноў да клюбу ходзяць розныя чуткі і плёткі, падаюцца нават рапарты вышэйшай уладзе, вынікам чаго быў **спэцыяльны прыезд у Вільню на сьледзтва падкамісара галоўнае каманды дзяржаўнае паліцыі.**
>
> Хаця не ўстаноўлена нічыя канкрэтная віна, але такія адносіны вытвараюць бражэньне і развал. Вынікам сьледзтва гэнага надкамісара зьяўляецца **перанос аднаго падкамісара паліцыі** з становішча, на якім ён мог беспасярэдне стыкацца з клюбам, на іншае становішча—болей-меней нэўтральнае.

Аўтар стацьці ўсім гэтым глыбока абураны і кліча ўладу да спыненьня ўсяго гэнага бруду:

> Разумею, што могуць тут мець вагу прычыны палітычнага характару: афіцыяльна зачыніць Беларускі Грамадзянскі Клюб—гэта выклікала-бы крыкі ў рознага роду Тарашкевічаў, Луцкевічаў, Станкевічаў і т. п. беларускіх дзеячоў, зрабіла-бы ўражаньне, што польскі ўрад уціскае нацыянальныя меншасьці! Так, але ня ў гэтым прыпадку. **Бо паны Валэйшы, Паўлюкевічы, Салаўі — гэта ня ідэйныя дзеячы**, а, наадварот, даволі скампраміатаваны ў вачох павадыроў беларускага руху; з другога боку, можна і не карыстацца такімі радыкальнымі спосабамі. Забараніце ў беларускім клюбе газардовую ігру ў лото і ў карты, а я ручаюся, што адным махам ачысьціце гэты сягоньняшні „прытон“.
>
> Падводзячы ітог, можна сьмела сказаць: **адабраньне права газардовае ігры ў беларускім клюбе ў Вільні ачысьціць атмасфэру, крэпка згушчоную парамі бруду і згнілізны.**

Зусім справядліва: бо-ж тады, як ня будзе грошы да падзелу, уся гэная — кажучы славамі „Jutra“—кумпанія „z-pod ciemnej gwiazdy“, якая складае „полёнофільскую партыю“, разьляціцца ў-ва ўсе бакі, шукаючы іншага, ня менш „чэснага“ заробку....

Ня верыцца толькі, каб адміністрацыйная ўлада гэта зрабіла — ведама, з увагі на „спэцыяльныя“ ўслугі „грамадзянскае“ шулерні, але зусім ня дзеля страху перад крыкам Тарашкевічаў, Луцкевічаў, Станкевічаў і іншых беларускіх дзеячоў: вось-жа не баяліся паны інспэктары пазачыняць апошнія беларускія школы ў Вялейшчыне, не баіцца ўлада і канфіскаваць ды зачыняць беларускія ідэйныя часопісі!

ХРОНІКА.

НОВАЯ КАНФІСКАЦЫЯ.

№ 17 „Сялянскае Праўды“ з 7 лістапада сканфіскаваны камісарам ураду на м. Вільню за артыкул „Нячуванае надужыцьце“.

У справе пасла Барана. Як ведама, беларускі пасол, Сяргей Баран, знаходзіцца ў польскім вастрозе, засуджаны ў справе „45“ (на беларускім працэсе).

Арышт гэтага выдатнага беларускага дзеяча знайшоў адгалосак і ў Менску, дзе беларускае грамадзянства распачала крокі перад радавым урадам, каб, пры найбліжэйшым абмене палітычных вязьняў з Польшчай, ССРР зажадаў-бы выдачы Барана. У Вільню нават былі прыйшлі весткі з Менску, што імя Барана, будзе стаяць чуць-што не на першым месцы сьпісу асоб, падлягаючых звальненьню ў ССРР з польскіх вастрогаў.

Цяпер нас інфармуюць, што, ня гледзячы на ўсе абяцанкі Масквы, у прысланым у Варшаву сьпісе імя Барана ня толькі не стаіць на адным з першых месц, але і зусім ня зьмешчана.

Як відаць, усе ранейшыя завярэньні аказаліся „кепскім жартам“!

З літэратурнае нівы. Жыдоўская газэта „Тог“ у № 251 з 6 кастрычніка надрукавала пераклад вядомага мастацкага апавяданьня нашага выдатнага пісьменьніка Зьмітрака Бядулі пад загалоўкам „Малітва малога Габрусіка“.

Пераклад зрабіў жыдоўскі літэратар П. Кон, які абяцуе пасьвяціць нашаму пісьменьніку спэцыяльны крытычны артыкул.

Як ведама, Зьмітрок Бядуля—жыдоўскага паходжаньня, і гэта асабліва цікава для жыдоўскага грамадзянства.

Да замаху пад Турмонтам. Паводле вестак польскіх газэт, сьледзтва ў справе замаху на цягнік пад Турмонтам не зьяўляецца актам замежнае дывэрсыйнае работы, а зроблены тутэйшымі людзьмі. „Вінавайцы“ (?) арыштаваны (арыштоўвуюць у нас некага заўсёды!) і аддадзены сьледчаму судзьдзі ў Браславе.

Ізноў замест паліцыі—войска. 3 і 4 лістапада на ўсходняй граніцы ў Вялейскім і Дунілавіцкім паветах месца паліцыі заняло войска. Начальнік брыгады, палк. Рымша, выехаў у Вялейку, дзе будзе стала жыць і ўрадаваць.

У Вільню прыбываюць атрады ўзятае з граніцы паліцыі, якія згэтуль рассылаюцца на новыя месцы службы, ці звальняюцца

„Крэсавыя героі“. „Słowo“ паказуе, што начальнік экспозытуры сьледчага аддзелу паліцыі на м. Вільню адсунуў ад выпаўненьня абавязкаў двух сваіх **заступнікаў** (ого!): падкамісара Заборовскага і аспіранта Кеджыньскага. Аб іх вядзецца сьледзтва ў справе праступленьняў, учыненых у часе ад 1920 да 1923 года.

Як відаць, у працягу трох гадоў трымалі ў сваіх руках лёс тысячаў людзей—крымінальныя праступнікі. Тыповы „крэсавы“ абразок!

Абодва „крэсавыя героі“ арыштаваны і пасаджаны ў Лукішскі вастрог, дзе, як ведама, адбываюць кару іх „калегі“ з вялейскае паліцыі—сябры бандыцкае арганізацыі аспіранта Котарбіньскага.

У друкароў. Узнавіў сваю дзейнасьць клясавы саюз работнікаў друкароў. Выбраны новы ўрад з 7 асоб.

У літвіноў. 2 лістапада адбыўся агульны сход сяброў Літоўскага Камітэту помачы пацярпеўшым ад вайны. На сходзе былі адзначаныя численыя перашкоды з боку ўлады ў працы Камітэту.

Сярод мусульман. У нядзелю, 2 лістапада, у імама пры мячэці адбыўся сход віленскіх мусульман, на якім, паміж іншым, пастаноўлена склікаць у Вільні мусульманскі зьезд з усяе Польшчы.

Як падае „Kur. Wil.“, у Вільні жыве каля 200 мусульманскіх сямей.

„На добрую памяць“. У сувязі з вывадам паліцыі з пагранічных ваколіц у Вялейшчыне (ды пэўне і ў другіх паветах!) стаіць лямант крамнікаў. Яны ўвесь час давалі ўсе паліцыянтам напавер — бяз грошы, бо й як ня даць такой важнай уладзе! А паліцыянты, выяжджаючы, і ня думалі разрахавацца за свае даўгі, пакінуўшы іх „крэсаваму“ насяленьню „на добрую памяць!“.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны Грам. Рэдактар!

З прычыны далейшае зьвягі і паўтараньня рознае брахні на мяне на страніцах валэйшаўскіх органаў „Абуха“ і „Грамадзянскага Голасу“, каб раз палажыць канец ілжывым гутаркам аб маіх разрахунках з „Грамадз. Сабраньнем“, прашу не адмовіць зьмясьціць у „Сял. Праўдзе“ дакумэнты аб уступцы мной „Сабраньню“ часьці маей былой кватэры і здачы яму-ж у арэнду бібліатэкі:

I. Радзе Старшын Беларускага Грамадзянскага Сабраньня. У адказ на Вашу прапазіцыю, пераказаную мне Панам Прэзэсам Рады Старшын, гэтым паведамляю, што згаджаюся аддаць да ужытку Сабраньня, як сублякатара, часьціну кватэры маей пры Віленскай вуліцы дом № 33, пам. № 1, апрача двух пакояў, якія я пакідаю за сабою. За карыстаньне з сказанага памяшчэньня, разам з маімі мэблямі, якія тамака знаходзяцца і опісь якіх павінна быць неадкладна зроблена, Беларускае Грамадзянскае Сабраньне павінна узяць на сябе аплату уласьніку дому усяе сумы, якая будзе выпадаць за арэнду усяе мае кватэры.

Калі-б Беларускае Грамадзянскае Сабраньне захацела зрабіць арэндную умову на маю кватэру беспасярэдна з уласьнікам дому на свае уласнае імя, я згаджаюся даць на гэта сваю згоду, з тэй умовай, што буду мець права у кожын мамэнт забраць адтуль усе свае мэблі і бібліатэку, аддадзеную

Сабраньню дзеля часовага карыстаньня сябрамі Сабраньня. Вільня, 24 мая 1923 году. (—) *А. Луцкевіч.*

II. Радзе Старшын Беларускага Грамадзянскага Сабраньня. У адказ на прапазіцыю, зробленую мне на словах п. Прэзэсам Рады Старшын, гэтым паведамляю, што згаджаюся аддаць у арэнду Беларускаму Грамадзянскаму Сабраньню маю бібліатэку, якая знаходзіцца у памяшчэньні маім пры Віленскай вуліцы, дом № 33 пам. № 1, лічучы ад сягоньняшняга дня на паугога, на ніжэйпісаных варунках:

1. Карыстацца кнігамі могуць, выключна, сябры Сабраньня, якое прыймае на сябе абавязак компэнсацыі мяне за усе прапаушыя кнігі па рынковай іх цане.

2. Кірауніком бібліатэкі можа быць толькі тая асоба, на каторую будзе мною дадзена згода.

3. За першае паугода Сабраньне выплачывае мне восем мільенау польскіх марак, у якую-то суму залічаюцца унесеныя мне сягоньня, як задатак, чатыры мільены польскіх марак, а другія чатыры мільны павінны быць заплочаны мне не пазьней, як 15 чэрвеня 1923 года.

4. Аб варунках арэнды Сабраньнем маей бібліатэкі на далейшы час па сканчэньні паугода мае быць зроблена новая умова не пазьней, як за два тыдні да канца арэнднага часу. Вільня, 5 чэрвеня 1923 г. (—) *А.. Луцкевіч.*

На першым дакумэнце зроблены гэткі надпіс 20 ліпня 1923 году:

Ад вышэй пісанага Грамадзянскае Сабраньня, з прычыны немагчымасьці звольніць памешканьне ад рэквізіцыі, адмауляецца адначасна з ліквідацыяй умовы аб арэндзе бібліатэкі Грамадзяніна Луцкевіча з Сабраньнем. 20./VII. 1923 г. *Сэкрэтар і Гаспадар, Старшыня П. Жаурыд.*

З гэтага ясна відаць, што аб факце рэквізіцыі маей кватэры Сабраньне **ведала**; больш таго: „сам“ Валэйша ўзяў на сябе ўсе клапоты ў справе зьняцьця рэквізіцыі, кажучы, што Дэлегат Ураду п. Роман яму ў гэтым не адмовіць...

А вось квіты аб зварсце мной Сабраньню грошы:

1. З прычыны немагчымасьці карыстацца Бібліатэкай, Беларускім Грамадзянскім Сабраньнем атрымана ад п. А. Луцкевіча у лік звароту заплачанае арэнды два мільены марак. 13./VII. 1923 г.—*Прадседацель Валэйша, Сэкрэтар П. Жаурыд.*

2. У лік звароту грошай, атрыманых гр. Луцкевічам ад Беларускага Грамадзянскага Сабраньня, як плату за арэнду бібліатэкі яго пры Віленскай вул. № 33, пам. № 1. атрымана Грамадзянскім Сабраньнем адзін мільен польск. марак (1.000.000). *Гаспадар Сабраньня П. Жаурыд.*

3. У лік звароту арэнды за бібліатэку на Віленскай вул. № 33, пам. 1, атрымана ад п. А. Луцкевіча два мільены пол. марак—31./VII 1923 г.—*Старшыня Беларускага Грамадзянскага Сабраньня Валэйша.*

На іншую брахню, якую Валэйша пазваляе сабе ўкладаць у вусны грам. Жаўрыда, каторы цяпер **жыве ў Менску і запярэчыць ня можа**, лічу лішнім адказываць.

З пашанай *Ант. Луцкевіч.*

Вільня,
1./XI. 1924 г.

Карэспандэнцыі.

Барацьба за беларускую школу.

(З Лідзкага пав.).

Грамадзяне вёсак: Альхоўкі, Пудзіна і Васілевічы, Дакудаўскае гміны, зрабілі прыгаворы аб адчыненьні беларускіх школ. Саставілі, падпісалі; асталося толькі зацьвярдзіць. Але камандант Дакудаўскае паліцыі, пан Жэрко, загадаў паліцыянту Аляксандравіку **адабраць прыгаворы**, а той і „рад старацца“.

І вось, прыйшоўшы з нейкімі 2 асобамі (ма' быць шпігамі, бо былі апрануты ў цывільныя вопраткі) ў в. Альхоўку, прыказалі солтысу Анацьку аддаць прыгавар, што солтыс і зрабіў.

Прытым **пагражалі за адчыненьне беларускае школы трохмесячным арыштам.**

Гэтак-жа сама адабралі прыгаворы ад солтыса Стэфановіча ў в. Васілевічах і ад Пудзінскага солтыса Мацеля, ды ім таксама пагражалі вастрогам.

16 кастрычніка вучыцелька польскае школы ў м-ку Дакудаве сабрала сход. Сход гэты быў у памешканьні школы, на якім вучыцелька, пані Білусоўна жалілася грамадзянам, што не хапае ў школе лавак і другіх школьных прыладаў, ды што? Дакудаўская гміна, павятовы соймік і школьны інспэктар Лідзкага пав. катэгарычна адмаўляюцца даць дапамогу для нашай школы. Прыгэтым вучыцелька прасіла грамадзян пайсьці насустрэч польскай школе. Грамадзяне згадзіліся, але з свайго боку **зажадалі беларускай школы**, п. Білусоўна адказала: „я заяўляла Лідзкаму школьнаму інспэктару аб тым, што ў нас вядзецца агітацыя за беларускую школу, але пан інспэктар адказаў, што ў Дакудаве адчыніць беларускай школы ня можа, бо ў яго няма яшчэ закону“. Хоць і пастанавілі на гэтым сабраньні адчыніць у Дакудаве беларускую школу, але прыгавору ня пісалі, бо пішы ня пішы, а ўсё роўна паліцыя адбярэ.

Я пытаюся: ці можна адчыняць беларускія школы?

Антось Бедны.

Ад Рэдакцыі: дамагацца беларускіх школ можна і трэба. На гэта мы маем права, паводле, так-званага „языковага“ ўставу, які прайшоў праз Сойм і Сэнат і абвешчаны Прэзыдэнтам дзеля выпаўненьня.

На жаль закон гэты астаецца дагэтуль толькі „на языку“. Дык тым балей трэба нам дабівацца свайго, што нам па праву належыцца!

З падвіленскае вёскі.

У вёсцы Каменны Лог, Шумскай гміны, Віленскага павету, а гадзіне 8 рана, 30 кастрычніка згарэла лазьня грамадзяніна Яна Гушчы. Не бяда, каб адна лазьня, але пры гэтым абгарэлі 7 працаўніц, якія ў гэны час працавалі над лёнам.

У гэнай вёсцы бабы сушаць лён у лазьні: там яго і мнуць талакой. Працаваць сабралося дванаццаць работніц. Агонь даў такі выбух, што не змаглі ўцячы. Пагарэла адзежа працаўніц.

Найбольш пацярпелі Ядвіга Пракаповіч і Лісоўская. Пацярпеўшых адвязьлі да эпідэмічнага шпіталю ў Шумску, дзе ім была аказана помач.

Прычына пажару — неасьцярожнасьць.

Трылісьцьнік.

Пужаная варона куста баіцца.

(Паставы, Дунілавіцкага павету).

Вельмі запуджаны нашы паны бандытамі, дык і катоў баяцца.

З 13 на 14 кастрычніка на нашага вэтэрынарнага доктара напалі „бандыты“, але толькі на сталяваньне, а ня ўхату, дык і бараніцца было добра. Адчыніўшы вакно, доктар пачаў крычаць і страляць.

Праяжджаючы ў гэты час пачтар Чарэнка, пачуўшы крык, пасьпяшыў на помач.

Пан Цараградзкі загадаў яму лезьці на сталяваньне, але пачтару жыцьцё не надаела, і ён пабег у паліцыю. Прышла паліцыя, акружыла хату, а ў хаце?.. ціха спакойна. „Разбудзілі“ пана Цараградзкага і пытаюцца, што і як? А той кажа: „купіў новы рэвальвэр і прабаваў, ці добра страляе“. А бедны пачтар чуць па карку не дастаў за помач.

А калі на заўтра разабраліся, дык выясьнілася, што каты забраліся на сталяваньне, а чаго?... хто іх ведае. Мо' мяса захацелі пакаштаваць, а мо' палячыцца захацелі, але, ня хочучы турбаваць паначы пана доктара, думалі пераспаць на столі... **Сівая сярмяга.**

Барацьба сялян з маральным брудам.

(Пружаны, гміна Шэні).

Вясною 1923 г. войт Шэнеўскай гміны, Антон Шышка, за грамадзянскія грошы, сабраныя з людзей, як гмінны падатак, купіў сабе 5 маргоў сенажаці. Рэвізыйная камісія гміннае рады ўлавіла на гэтым „панскага“ войта і пакіравала справу да пружанскага старасты. Стараста зьмясьціў яго з пасады войта і абяцаў, як найхутчэй, папоўніць касу, але адначасна зацьвярдзіў яго-ж паслом да павятовага сойміку!

Аднак-жа справа была аддана да горадзенскага пракурора, і 11/III гэтага году „панскі“ войт Шышка быў засуджаны на 3 месяцы турмы, і толькі па амнэстыі кара ня была выпаўнена.

Мусіць дужа вялікая дружба злучае гэтага выкідыша вёскі з панамі-абшарнікамі, калі сам пружанскі п. Стараста зажадаў бачыць яго зноў войтам, не зьвярнуўшы ўвагі на тое, што горадзенскі пракурор прыслаў да гміны гэтакага зьместу бумагу:

PROKURATOR
przy
Sądzie Okręgowym
w Grodnie
dnia 24 maja 1924 r.
№ w 127/24 r.

Do ksiąg ludności.

Niniejszem komunikue, iż mieszk. wsi i gminy Szenie, powiatu Prużańskiego, Antoni Szyszko, syn Stefana, lat 42, wyrokiem Sądu Okręgowego w Grodnie z dnia 11 marca 1924 roku na mocy art. 578 cz. I i III i 53 K. K. skazany został na trzy miesiące więzienia, lecz na mocy amnestji kara ta została mu darowana w całości.

І панскі прысьпешнік Шышка, хаця-ж і ў „zawieszeniu“, зноў войтам езьдзіць па вёсках і зьбірае падаткі. Гмінная рада 21 верасьня на сабраньні сваім пастанавіла, на падставе пракурорскага пісьма, трэбаваць выдаленьня нячэснага войта, калі-ж гэта ня будзе споўнена, дык лічыць усю раду распушчанай. Праўда, каму хочацца браць на сябе адказнасьць за крыміналіста?

Увесь народ у гміне кажа, што гмінных падаткаў больш таму войту ня будзе плаціць, бо ён украдзе сабе на маёнтак,—той панскі войт, каторы за часаў нямецкай акупацыі быў старастай над цэлым раёнам і прыдбаў сабе дужа благую славу, бо лавіў ваеннапалонных і перадаваў нямецкай вайсковай уладзе, прымушаў сялян, асабліва дзяўчат, служыць яму паншчыну пад страхам высылкі ў Нямеччыну на работу. Яму нясьлі падаркі, каб ня выдаў немцам, хто меў сьвіньню, або курыцу. Падабалася яму жывёла ў мужыка: едзе купляць і дае цану, якую сам хоча, а калі гаспадар спрачаецца, то пагражаў заявіць нямецкаму каманданту, каторы дарма забярэ! Рукі і ногі цалавалі яму сяляне пры нямецкай уладзе, каб толькі адратаваць свае дастаткі і жыцьцё.

Цікава прасачыць псыхалёгію цёмнае сялянскае масы і яснавяльможную панскую. Тады, як мужыкі з болем у сэрцы адчуваюць на сваіх грамадзкіх справах зьдзекі і няпраўду, п. Стараста ня цураецца гэтакае непашаны свайго „заходнякультурнага“ панскага гонару, падбіраючы ўрадоўцаў спасярод угалоўных адпадкаў сельскае грамады.

Многа дужа ганаровых паноў мае Пружанскі павет, а ні адзін, нават і той, што ў Шэнеўскай Гміннай Радзе, не абурыўся на зладзейства, з якім распачала барацьбу такая раней паслушная гмінная рада. А ўсе-ж яны засядаюць у Пружанскім сойміку і добра ведаюць, што той Шышка, асуджаны ў турму, ня толькі шэнеўскі войт, але іх „калега“ — сябра павятовага сойміку.

Эх, паночкі!.. кіньце йграць у „заходнюю культуру!“ Надта-ж ужо дзяшовы ваш гонар і выхаваньне! **Селянін.**

Ад Рэдакцыі: Мы шчыра вітаем гэту барацьбу нашых сялян з маральным брудам, бачучы ў гэтым знак, што няволя ня здолела забіць ў нашым народзе маральнае пачуцьцё, так рэдка спатыканае цяпер сярод „культурных“ станаў!

Вось, як у нас „добра“ жывецца!

(Радашкоўская гміна, Вялейскага пав.).

Няма абароны ад гэтай паншчыны. Досьць ужо гэтыя падаткі не даюць жыць! Не заплаціў адных, як табе пяруном солтыс нясе другую паперку на другія. Страх бярэ ад гэных падаткаў. Ня ведаеш, за што плаціш, сколькі ў год і каму? А зарабіць нямя дзе. Хоць з скуры вылазь, а паншчыну адбывай акуратна і заўсёды „nätych-miast“. На панскія бязмежныя абшары йдзі, праў дарогі; то капай равы, то карчуй пні ад сосен, якія пан даўна ўжо соладка пражыў дзесь у Варшаве, а то і заграніцай. А ты, „białoruski chamie“,— мусіш на яго бруха працаваць, не адгінаючы сьпіны.

Вось, прыклад, 17 гэтага кастрычніка пан войт Радашкоўскае гм. выгнаў паліцыяй усю гміну „**правіць**“ абшарніцы Янушэўскай лясную дарогу. Паслухайце, добрыя людзі. Сьмех бярэ і злосьць. У пярод нас ганялі капаць равы і высака насыпаць дарогу, тады вазілі коньмі жвір, а цяпер ізноў выгналі разрабляць, значыцца, згортаваць тую насыпаную зямлю з дарогі ізноў у равы. А гэта толькі дзеля таго, як кажуць: будзе на днях ехаць пан ваявода, а пясок насыпаны на дарогу яшчэ ня ўлёгся, ня ўбіўся (ведама, сухая восень), дык ваяводзкаму „яго міласьці“ аўтамабілю будзе цяжка, а дзеля гэтага „беларускае хам'ё“ нашай гміны без работы сядзець не павінна. Трэба з пустога ў парожняе перасыпаць. Капай, насыпай, вазі і ізноў згортавай у равы пясок, а як праедзе пан ваявода, ізноў пагоняць насыпаць. Адным словам, адбываем „муштры“ на панскай зямлі і на панскую карысьць.

Мала гэтых дарожных муштраў, а яшчэ-ж і ад дзесяціны трэба плаціць нейкія дарожныя падаткі. Ды і цяпер па вёсках ходзяць нейкія замершчыкі і мераць будынак. Мерыць і ня пытаецца, чыё мерае. Яшчэ з нейкім гонарам. Усё роўна, як сваё, ці, не мяркуючы, ён, гэты замершчык, панарабляў нашаму селяніну гэтых хлеўчыкаў і прыхлеўчыкаў, а мера-ж так шчыльна, што і вада не пацячэ. Вядома, і гэтае мераньне для падаткаў, бо на якое-ж ліха ён бы мерыў? Цяпер і скрабі патыліцу і думай: дзе ж гэта зарабіць грошай на гэтыя дані, ці-ж вясьці на торг апошнюю кароўку? але-ж тады дзеткі паўміраюць з голаду. А павядзі ў нас—у Радашковічы карову, ці павязі якое парасё на торг, дык цябе ў вуліцы пярэйме нейкі „вышыбайла“ магістрацкі з цэтлікамі і зьдзярэ 4 злоты. Прадаў, ці не прадаў, а няма грошаў—хоць ты кончыся, падавай! Вось, як у нас добра жывецца. **Вароновіч.**

Рэдактар-Выдавец **Антон Войцік.**

Друкарня **Н. Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.